

บันทึกฉบับ ๕ มีนาคม ๒๕๒๖

ของ นายปรีดี พนมยงค์

เรื่อง

ตอบคำถามบางประการ ของนิสิตนักศึกษา

๑. เรื่องนายปรีดีรู้เมื่อใดว่า
พระปกเกล้าฯ จะพระราชทาน
ธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน

(๑) อาจารย์ประวัติศาสตร์, อาจารย์รัฐศาสตร์, อาจารย์กฎหมาย รัฐธรรมนูญ, คงรู้แล้วหรือควรรู้จากหลักฐานเอกสาร (authentic documents) คือ บันทึกลับที่เจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการเป็นผู้จด พระราชกระแสของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ที่พระราชทานเมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๔๗๕ แต่ผู้ที่รับสั่งให้เข้าเฝ้าที่วังสุโขทัย ๕ คน คือ พระยามโนปกรณัม, พระยาศรีวิสาร, พระยาปริชาตยบุตร, พระยาพลฯ, หลวงประดิษฐมนูธรรม บันทึกลับฉบับนั้นได้พิมพ์เปิดเผยภายหลังพระปกเกล้าฯ สละราชสมบัติ และต่อมาท่านผู้หญิงคุณหญิง มาลากุล ธิดาเจ้าพระยามหิธรฯ ได้นำมาลงพิมพ์ในหนังสือชื่อ "เรื่องคนห้าแผ่นดิน" และมีผู้อื่นได้ตีพิมพ์บันทึกนั้นเปิดเผยอีกหลายราย ความในบันทึกนั้นมีความตอนหนึ่งดังนี้

สวนไกลกังวล หัวหิน

วันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๑๕

ถึง ผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร

ด้วยได้ทราบตามสำเนาหนังสือที่ส่งไปยังกระทรวงมรดก
คณะทหารมีความปรารถนาจะเชิญให้ข้าพเจ้ากลับพระนคร เป็นกษัตริย์อยู่
ใต้พระธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน ข้าพเจ้าเห็นแก่ความเรียบร้อยของ
อาณาประชาราษฎร์ ไม่อยากให้เสียเลือดเนื้อ กับทั้งเพื่อจัดการโดยละม่อม
ละม้าย ไม่ให้ขึ้นชื่อว่า ใ้จลาจลเสียหายแก่บ้านเมือง และความจริงข้าพเจ้า
ได้คิดอยู่แล้วที่จะเปลี่ยนแปลงทำนองนี้ คือมีพระเจ้าแผ่นดินปกครองตามพระ
ธรรมนูญ จึงยอมรับที่จะช่วยเป็นตัวเชิด เพื่อให้คุณโครงการตั้งรัฐธรรมนูญให้
เป็นรูปวิธีเปลี่ยนแปลงตั้งพระธรรมนูญโดยสะดวก เพราะว่าถ้าข้าพเจ้าจะ
ไม่ยอมรับเป็นตัวเชิด นานาประเทศคงจะไม่ยอมรับรองรัฐบาลใหม่นี้ ซึ่งจะ
เป็นความลำบากยิ่งขึ้นหลายประการ ความจริงข้าพเจ้าเองในเวลานี้ก็ทราบ
กันอยู่แล้วว่ามีอาการทุพพลภาพและไม่มียุทธศาสตร์สกล และจะไม่ทนงาน
ไปนานเท่าใดนัก ทั้งไม่มีความปรารถนามากใหญ่ใฝ่สูงให้เกินศักดิ์และความ
สามารถ ที่จะช่วยพุงชาติของเราให้เจริญเทียมหน้าเขาบ้าง พுகมานี้เป็น
ความจริงใจเสมอ

(พระปรมาภิไธย) ประชาธิปก ป.ร.

“แปลนที่ ๒ คิดจะให้เสนาบดี
มรดกฯ (preside) เป็นประธานใน
ที่ประชุมเสนาบดี พระองค์จะไม่ประทับ
ในที่ประชุม และขยายจำนวนกรรม-
การองคมนตรี ทำหน้าที่อย่างรัฐสภา
ได้ทรงเตรียมไว้ ๒ แปลนอย่างนี้ เอา
ติดพระองค์ไปหัวหินด้วย เพื่อจะทำ
(memo) บันทึกเสนาบดีสภา ครั้นได้ข่าว
เรื่องนี้ก็ปรากฏว่าเข้าไปอีก ที่คณะ
ราษฎรทำไปไม่ทรงโกรธกริ้วและเห็นใจ
เพราะไม่รู้เรื่องกัน”

ทั้งนี้เป็นหลักฐานแสดงว่าปรีดีฯ
มิได้รู้เรื่องที่จะพระราชทานธรรม-
นูญฯ ก่อนวันที่ 24 มิถุนายน ๒๕๑๕

(๒) ๑ วันภายหลังวันที่ ๒๔
มิถุนายน ๒๕๑๕ คือ ในวันที่ 25
เดือนนั้น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ
ได้พระราชทานพระราชหัตถเลขาถึงผู้
รักษาพระนครฝ่ายทหาร (พระยาพหลฯ,
พระยาทรงฯ, พระยาอุทิศฯ) มีความ
ดังต่อไปนี้

“อันที่จริงการปกครองด้วยวิธีพระธรรมนูญการปกครองนี้ เราก็ได้ดำริอยู่ก่อนแล้ว ที่คณะราษฎรคณะนี้กระทำมาเป็นการถูกต้อง ตามนิยมของเราอยู่ด้วย และด้วยเจตนาดีต่อประเทศชาติ อาณาประชาราษฎร์ จะหาการกระทำหรือเพียงเจตนาร้ายร้ายแม้แต่น้อยก็มีได้”

ต่อมาในตอนค่ำวันที่ ๒๕ มิถุนายนนั้น พระยาพหลฯ จึงเชิญพระยานิติศาสตร์ไพศาล อธิบดีอธิบดีกรมกฤษฎีกาแห่งกระทรวงมรดกฯ ซึ่งเคยเป็นเจ้าหน้าที่พิจารณาตรวจร่างกฎหมาย ก่อนที่พระมหากษัตริย์ทรงพิจารณานั้น ไปร่วมพิจารณากับคณะราษฎร ๓ คน (พระยาพหลฯ, พระยาทรงฯ, พระยาอุทิศ) และปรีดี หัวหน้าฝ่ายพลเรือน เรื่องร่างพระราชกำหนดนิรโทษกรรมและร่างพระธรรมนูญการปกครองแผ่นดินซึ่งปรีดีเป็นผู้ร่างเบื้องต้นไว้วันนั้น เพื่อจะนำไปถวายพระมหากษัตริย์ในวันที่ ๒๖ เดือนนั้น ณ วังสุโขทัย พระยานิติศาสตร์ฯ ยืนยันว่า ในหลวงเคยมีพระราชดำริที่จะพระราชทานธรรมนูญการปกครองแผ่นดินแต่ถูกอภิรัฐมนตรีและนายสตีเวนส์ (ที่ปรึกษาการต่างประเทศ) กับพระยาศรีวิศาลฯ (ปลัดทูลฉลอง) ได้คัดค้านไว้

หัวหน้าคณะราษฎรจึงปรารถนาก่อพระยา
นิติศาสตร์ฯ ว่า เป็นที่น่าเสียดายที่
ในหลวงมิได้ประกาศพระราชดำริ
ให้ประชาชนทราบ ถ้าคณะราษฎร
ทราบก่อนแล้วก็จะไม่เอาชีวิตมาเสี่ยงใน
เรื่องที่จะได้อยู่แล้ว

พระยานิติศาสตร์ฯ ขอให้
ฝ่ายคณะราษฎรกล่าวไว้ในอารัมภบท
ตามใจความที่ในหลวงทรงรับสั่งใน
พระราชหัตถเลขาฉบับ ๒๖ มิถุนา-
ายน ๒๔๗๕ ว่า

อันที่จริงการปกครองด้วยวิธี
มีพระธรรมนูญการปกครองนี้
เราก็ได้ดำริอยู่ก่อนแล้ว ที่คณะ
ราษฎรคณะนี้กระทำการเป็นการถูก
ต้องตามนิยมของเราอยู่ด้วย และ
ด้วยเจตนาดีต่อประเทศชาติ
อาณาประชชนแท้ ๆ จะหาการกระทำ
หรือเพียงเจตนาชั่วร้ายแม้แต่น้อย
ก็มิได้

ฝ่ายคณะราษฎรได้ตกลงตาม
ที่พระยานิติศาสตร์ฯ เสนอ (ดูพระราช
กำหนดนิรโทษกรรมในคราวเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน พุทธศักราช ๒๔๗๕)

เมื่อผู้แทนคณะราษฎรได้นำ
ร่างพระราชกำหนดดังกล่าวทูลเกล้าฯ
ถวายแด่พระหัตถ์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ที่วังสกุโขทัย เมื่อ ๒๖ มิถุนายน ๒๔๗๕ นั้น พระองค์ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ลงพระปรมาภิไธยพระราชทานทันที

แต่รายละเอียดของพระราช
ดำริที่จะพระราชทานธรรมนูญการ
ปกครองแผ่นดินนั้น คณะราษฎรเพิ่งทราบ
เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ.
๒๔๗๕ จากพระราชกระแสที่พระราช
ทานแก่ผู้แทนคณะราษฎร ๕ คนที่มี
รับสั่งให้เข้าเฝ้าคือ พระยามโนปกรณิก,
พระยาศรีวิศาลฯ, พระยาปรีชาพลยุทธ,

“หัวหน้าคณะราษฎรจึงปรารถนาก่อพระยา นิติศาสตร์ฯ ว่า เป็นที่น่าเสียดายที่ในหลวง มิได้ประกาศพระราชดำริให้ประชาชน ทราบ ถ้าคณะราษฎรทราบก่อนแล้ว ก็จะ ไม่เอาชีวิตมาเสี่ยงในเรื่องที่จะได้อยู่ แล้ว”

พระยาพลฯ, หลวงประดิษฐฯ โดย
มีเจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการเป็น
ผู้จัดบันทึก

๒. ปรีดีฯ รู้เรื่อง พ.ร.บ. เทศบาล เมื่อใด และจัดการอย่างไร

(๑) อาจารย์ประวัติศาสตร์,
อาจารย์รัฐศาสตร์, อาจารย์กฎหมายรัฐ-
ธรรมนูญ ทราบหรือควรทราบดังต่อไปนี้

๑. กฎหมายเทศบาลนั้นเป็นกฎหมาย
ปกครองท้องถิ่น (local administration
law) ฉะนั้นในประเทศฝรั่งเศสและ
อีกหลายอารยะประเทศซึ่งสอนกฎ-
หมายและระเบียบเทศบาลไว้ในวิชาที่
เรียกว่า “กฎหมายปกครอง” (droit
administratif) มิใช่ในวิชากฎหมาย
รัฐธรรมนูญ เพราะกฎหมายเทศบาลมิใช่
รัฐธรรมนูญ
๒. กรมร่างกฎหมายก่อนอภิวัฒน์
๒๔ มิถุนายน นั้น เป็นกรมที่ขึ้นตรงกับ
เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม โดยมีกรม
การร่างกฎหมายเป็นผู้บังคับบัญชา
และมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายตุลาการ คือ เลขานุ
การ ๑ คน กับผู้ช่วยเลขานุการซึ่งเป็น
เจ้าหน้าที่รับคำสั่งจากเสนาบดีและ
กรรมการร่างกฎหมาย มิใช่เป็นผู้บังคับ
บัญชาเสนาบดีและคณะกรรมการ
ร่างกฎหมาย

ร่างกฎหมายใด ที่ส่งมา
ยังกระทรวงยุติธรรมเพื่อส่งต่อมา
ยังกรมร่างกฎหมายนั้น เสนาบดีเป็นผู้
สั่งให้นำเรื่องใดเข้าระเบียบวาระก่อน
และหลัง มิใช่เลขานุการหรือผู้ช่วยเลขานุ
การเป็นผู้มีอำนาจจัดระเบียบวาระการประชุม
ตามความพอใจของตน

๓. ก่อนอภิวัฒน์ ๒๔ มิถุนายน ปรีดีฯ
มีตำแหน่งเพียงเป็น “ผู้ช่วยเลขานุการ”
อยู่ใต้บังคับบัญชาของ “เลขานุการ” จึง
ต่างกับที่บางคนโฆษณาให้บัณฑิตศึกษา
ประพฤตินิคมระเบียบราชการโดยผู้ช่วย
มีอำนาจทำงานข้ามหน้าผู้ใหญ่ได้ซึ่ง
เสียวินัยข้าราชการ

๔. กระทรวงมหาดไทยเป็นฝ่ายที่ส่ง
ร่าง พ.ร.บ. เทศบาลมายังกระทรวงยุติ-
ธรรม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ ปรีดีฯ ในฐานะ
ผู้ช่วยเลขานุการกรมร่างกฎหมาย
ทราบว่าร่าง พ.ร.บ. เทศบาลส่งต่อ
มาจนถึงกรมร่างกฎหมาย แต่กฎหมาย
ที่ค้างค้างอยู่ที่กรมร่างกฎหมายมีมาก
มายหลายฉบับ เสนาบดีจึงเป็นผู้กำหนด
ให้นำฉบับใดพิจารณาก่อนและหลัง โดย
เฉพาะ พ.ร.บ. เทศบาลนั้นเกิดปัญหา
เนื่องจากกรมหมื่นเทววงศวิโรทัย
ได้ทรงมีความเห็นคัดค้านไว้ตาม
หนังสือที่ ก.๔๕๖/๑๘,๕๒๑ ถึงราชเลขา
ธิการขอให้ให้นำความกราบบังคมทูล
มีความตอนหนึ่งดังต่อไปนี้

"ความเห็นของกระทรวงต่าง
ประเทศที่จะคัดค้านหลักการบางแห่งใน
ร่างพระราชบัญญัติมีดังนี้คือ เทศบาลที่
จัดตั้งขึ้นโดยอาศัยพระราชบัญญัตินั้นมี
สถานะที่บุคคลที่พำนักอยู่ในเขตนั้น ๆ
เลือกตั้งขึ้นเป็นผู้ควบคุม และไม่มีบท
บังคับจำกัดสิทธิในการเลือกหรือเป็นเทศ
มนตรีให้แก่เฉพาะคนพื้นเมือง ไม่ว่าบุคคล
ใดสักแต่ตัว ใดตั้งภูมิลำเนาอยู่ในกรุง
สยาม ไม่น้อยกว่า ๑๕ ปี และมีทรัพย์สิน
มีค่าที่จะเก็บจังกอบของเทศบาลได้ ฯลฯ
ตามความในมาตรา ๑๕ และ ๒๐ แล้ว
เป็นผู้เลือกและเป็นเทศมนตรีได้ทั้งนั้น
หลักการนี้ประเทศที่เป็นเอกราชย่อมไม่
ใช้กันเลย ทั้งเป็นภัยแก่กรุงสยามโดย
เฉพาะ ด้วยสิทธิทางการเมืองนั้นรัฐบาล
ย่อมไม่ให้แก่ใครนอกจากคนพื้นเมือง
ในกรุงสยามตามจังหวัดและเมืองมีบุคคล
ที่เป็นคนจีนอยู่เป็นจำนวนมาก และใน
จำนวนนั้นคงจะมีจีนหลายคนที่จะเป็นผู้
เลือกและเป็นเทศมนตรีได้ ตามเกณฑ์ที่
มีทรัพย์สิน และมีภูมิลำเนาในกรุงสยามไม่
น้อยกว่า ๑๕ ปี ตามบทบังคับใน
มาตรา ๑๕ และ ๒๐ แห่งร่างพระราช
บัญญัติ ผลที่จะได้รับก็คืออนุญาตให้คน
ต่างด้าวซึ่งมีความสวามิภักดิ์ต่อประเทศ
อื่นมีอำนาจใหญ่ในกิจการของเทศ
บาลกรุงสยาม บางแห่งอาจมีอำนาจควบ
คุมกิจการเทศบาลอย่างสมบูรณ์ เช่นกับ
ที่มณฑลภูเก็ตเป็นต้น ซึ่งมีคนต่างด้าวตั้ง
ภูมิลำเนาอยู่ในจำนวนมาก ในปรัศจุบัน
นี้ จีนมีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงสยามเป็น
จำนวนมาก ทั้งอำนาจทางเศรษฐกิจก็อยู่ใน
มือเขาเกือบทั้งหมดแล้ว ฉะนั้นถ้าฝ่ายเรา
จะออกพระราชบัญญัติตามหลักการ
ที่กล่าวข้างบนนั้นก็เท่ากับเราให้อำนาจ
ในการเมืองแก่จีนด้วย

เท่าที่กระทรวงการต่างประเทศ
ทราบ ดูเหมือนมีน้อยรายที่อนุญาต
ให้คนต่างด้าวและคนพื้นเมืองมีสิทธิใน
การเลือก จะมีอยู่ก็แต่เทศบาลของเมือง

ขึ้น เช่นกับ ฮ่องกง, หม่า, สิงคโปร์, เซียง
ไฮ้, และมนิลา เป็นต้น แต่ลักษณะการ
ของเมืองเหล่านี้มีค้ำกับที่เป็นอยู่ในกรุง
สยามเป็นอันมาก"

๕. สมัยก่อนอภิวัฒน์ ๒๔ มิถุนายน
นั้น สยามถูกผูกมัดจากจักรวรรดินิยม
หลายประเทศในการตั้งจ้างที่ปรึกษา
มาประจำทำงาน และโดยเฉพาะการร่าง
ประมวลกฎหมายและกฎหมายสำคัญที่
จะใช้บังคับคนต่างด้าวด้วยนั้น จะต้อง
ให้ประเทศที่มีอำนาจพิเศษทางศาล
ทราบไว้ และแก้ไขข้อท้วงติงให้เป็น
ที่พอใจของเขา เขาจึงจะใช้กฎหมาย
ไทยนั้น ๆ ต่อศาลกงสุลของเขาได้
เพราะฉะนั้นรัฐบาลสยามจึงต้องจ้าง
ชาวฝรั่งเศสหลายคนเป็นที่ปรึกษาใน
การร่างกฎหมาย

การพิจารณาร่างกฎหมายแต่
ฉบับยังยากมาก เพราะที่ปรึกษา
ชาวฝรั่งเศสก็ไม่รู้ภาษาไทยแต่รู้ภาษา

อังกฤษ ส่วนกรรมการฝ่ายไทยชั้นผู้
ใหญ่เวลานั้นก็รู้ภาษาอังกฤษแต่ไม่รู้
ภาษาฝรั่งเศส ฉะนั้นร่างกฎหมายที่เป็น
ภาษาไทยส่งมาถึงกรมร่างกฎหมายนั้น
กรมร่างกฎหมายก็ต้องแปลเป็นภาษา
อังกฤษ เพื่อให้ฝ่ายฝรั่งเศสและฝ่าย
ไทยพิจารณาได้ การพิจารณาที่ทำกัน
อย่างละเอียด ๓ วาระ ภาษาอังกฤษ
เสร็จแล้วจึงแปลฉบับภาษาอังกฤษ
ที่ตกลงเป็นวาระสุดท้ายนั้นเป็นภาษา
ไทย และฝ่ายไทยตรวจฉบับภาษาไทย
อีก ๓ วาระ จึงต้องประสบปัญหาเกี่ยว
กับการคิดศัพท์เทคนิคในทางกฎหมาย
ขึ้นใหม่อีกหลายศัพท์ จึงไม่อาจทำ
อย่างลวก ๆ หรือสุกเอาเผากิน บาง
ศัพท์ก็ต้องไปขอให้พระผู้ใหญ่ที่มีความ
รู้ภาษาบาลีและอังกฤษช่วยคิดค้นให้

(๒) การที่ต้องอึ้งพลพิพรรณร่าง

พ.ร.บ. เทศบาล ปราบกฎหมายสำเนา
จดหมายของเสนาบดียุติธรรม ๒ ฉบับ
ดังต่อไปนี้

ที่ ๑๖๔/๓๕๓๗

กรมการยุติธรรม
วันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๒๕
วันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๒๕
กระทรวงยุติธรรม

วันที่ ๒๕ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๔

เรียนมหาเสวกเอกท่านเจ้าพระยามหิธร รามเสนาธิการ

ตามหนังสือที่ ๒๓๓/๑๐๕๐ ลงวันที่ ๒๒ เดือนนี้ ดันเนียรกระแสนพระบรมราช
โองการสอบถามมาว่า ร่างพระราชบัญญัติเทศบาลได้ดำเนินไปเพียงใดนั้น พระเศษพระคุณ
เป็นต้นเกล้า ๆ ทาที่สุดมิได้

เรื่องที่ได้รับรายงานจากกรมร่างกฎหมายว่า กรมการกรมร่างกฎหมายได้ตรวจ
พิจารณาร่างพระราชบัญญัติ และทำการศึกษากฎหมายของประเทศอื่น ๆ เปรียบเทียบไว้บ้าง
แล้ว แต่ยังมีหนังสือขอประชุมปรึกษาหารือกัน ก็เมื่อต้องตรวจพิจารณาและร่างพระราช
บัญญัติหลายฉบับอันเกี่ยวกับเรื่องภาษีอากรซึ่งต้องทำเป็นการด่วน จึงเป็นต้องระงับเรื่องนี้ไว้
จนกว่าจะทำการร่างพระราชบัญญัติภาษีอากรไว้เสร็จเสียก่อน จึงจะดำเนินการต่อไป.

ถ้ามีเอกสารอันสมควรขอได้โปรดนำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละออง
ธุลีพระบาท

ควรมิควรสุดแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ

เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม

๕๓๕๑
กรมราชเลขาธิการ
วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๓๕
รัชปี ๒๕๑๕
กระทรวงยุติธรรม

ที่ ๒๐/๑๓๒๙

วันที่ ๑๕ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๓๕

เรียนมหาเสวกเอกเจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ

ตามหนังสือที่ ๕๔/๒๒๔๗ ลงวันที่ ๑๒ เดือนนี้ ขอทราบว่าการร่างกฎหมายได้ดำเนินการพิจารณาตรวจทำบันทึกความเห็นในส่วนหลักการแห่งพระราชบัญญัติเทศบาลไปเพียงใดนั้น ได้รับทราบแล้ว

เรื่องนี้ กรมร่างกฎหมายได้รับร่างพระราชบัญญัติเทศบาล ฉบับภาษาไทยและภาษาอังกฤษจากกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๔ และได้นำเสนอกรรมการกรมร่างกฎหมายแล้วตั้งแต่วันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๔ เวลานี้กรรมการกำลังตรวจพิจารณาเรื่องเทียบเคียงกับบทกฎหมายประเทศอื่น ๆ

อนึ่งเนื่องแต่ที่ใต้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมร่างกฎหมายพิจารณาเทียบเคียงหลักการเรื่องนั้นกับกฎหมายประเทศที่เป็นอิสระ เช่น ฝรั่งเศสและญี่ปุ่นด้วย กระทรวงยุติธรรมจึงได้ขอให้กระทรวงการต่างประเทศช่วยจัดหาบทกฎหมายญี่ปุ่นเพื่อประกอบการพิจารณา กระทรวงการต่างประเทศได้แจ้งมาโดยหนังสือที่ ก. ๑๖/๖๔๕๖ ลงวันที่ ๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๔ ว่า กฎหมายในเรื่องนี้มีแต่เป็นภาษาญี่ปุ่น ถ้าจะจัดการแปลออกเป็นภาษาต่างประเทศจะกินเวลาประมาณ ๔ เดือน ข้าราชการได้ตอบตกลงไปในเรื่องคำแปลนั้นแล้ว

ควรมีครแล้วแต่จะโปรด

เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม

ถวายเพื่อทรงพระราชวินิจฉัยต่อไปนานแล้ว และซึ่งพอเรานำลงพิมพ์ รุ่งขึ้นก็ได้รับจดหมายว่าความนั้นคลาดเคลื่อนคือ เลขานุการพระยาราชนุกลุมได้บอกยืดยาวเช่นนั้น บอกเพียงว่าได้ส่งพันกระทรวงมหาดไทยไปแล้วนั้น

เรามีความยินดีที่จะยืนยันข่าวเรื่องนี้ของเราอีกครั้งหนึ่งว่า ร่างพระราชบัญญัติเทศบาลนี้กระทรวงมหาดไทยได้ส่งไปยังกรมราชเลขาธิการ (ซึ่งเปลี่ยนฐานะนามเป็นกระทรวงมุรธาธรแล้ว) เป็นเวลานานหนักรุ่นแล้ว และกรมราชเลขาธิการได้นำทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อทรงพระราชวินิจฉัยแล้ว ต่อมาได้โปรดเกล้าฯ ให้ส่งร่างไปยังกรมร่างกฎหมายเพื่อพิจารณาเทียบเคียงหลักกฎหมายชนิดนี้ซึ่งมีอยู่ ณ นานาประเทศชั้นหนึ่งก่อน

เราได้ทราบว่าการร่างกฎหมายได้ตรวจร่างเทศบาลเรียบร้อยและได้ส่งกลับคืนไปยังกระทรวงมุรธาธรประมาณสักเดือนหนึ่งได้แล้ว แต่ต่อจากนั้นจะไปอยู่ที่ใดอย่างไรยังไม่ทราบ

อย่างไรก็ดี มีข่าวลือกันหนาหูเต็มทีว่าอย่างไรเสียพระราชบัญญัติเทศบาลจะออกไม่ได้เป็นอันขาด ในระหว่างความยุ่งยากทางเศรษฐกิจนี้ เพราะรายได้จากผู้เสียภาษีแก่เทศบาลจะกระทบกระเทือน ไปถึงรัฐบาลอย่างน่าวิตกทีเดียว”

ทั้งนี้แสดงว่าประชาชนไทยและหนังสือพิมพ์สมัยนั้นไม่พอใจพ.ร.บ. เทศบาลตามที่รัฐบาลส่งมาให้กรมร่างกฎหมายพิจารณาว่าเป็นกฎหมายที่จะเก็บภาษีราษฎรให้หนักขึ้น

(3) มีผู้ปราศจาก “ศิริโอดตปปะ” ได้ปั้นแต่งเรื่องราวปริทัศน์ว่ารัฐบาลส่งร่าง พ.ร.บ. เทศบาล มายังกรมร่างกฎหมายแต่ปริทัศน์ปิดบังผู้ก่อการฯ ไว้มิให้รู้ เพราะเกรงว่าถ้าผู้ก่อการฯ คนอื่นรู้ก็จะพอใจกฎหมายนั้นแล้วไม่ร่วมเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปริทัศน์ ขออ้างหลักฐานว่าปริทัศน์ไม่มีทางปิดข่าวเรื่อง พ.ร.บ. เทศบาลนั้นเพราะเป็นเรื่องเปิดเผยที่คนไทยจำนวนไม่น้อยก็รู้ แม้หนังสือพิมพ์รายวันเช่นบางกอกการเมือง ฉบับ 26 พฤษภาคม 2474 ก็ลงพิมพ์จำหน่ายแพร่หลาย ดังต่อไปนี้

“ถ้าใช้เทศบาลไม่รัฐบาลก็พลเมืองจะแย่งชิงลือกันหนาหูว่าเทศบาลออกไม่ได้แน่

เกี่ยวกับเศรษฐกิจตกต่ำและกำลังพลเมืองที่จะเสียภาษีตามข่าวที่เราได้นำมาลงแล้วถึงเรื่องร่างพระราชบัญญัติเทศบาล ซึ่งผู้แทนของเราได้เรียนถามพระยาราชนุกลุม ปลัดทูลฉลองกระทรวงมหาดไทย และได้คำจากเลขานุการของพระยาราชนุกลุมว่าร่างพระราชบัญญัติเทศบาล กระทรวงมหาดไทยได้ส่งไปยังกรมราชเลขาธิการทูลเกล้าฯ

3. ผู้แทนราษฎรชุดแรกเมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2475 จำนวน 70 คนนั้น มีเพียง 33 คนซึ่งเป็นส่วนข้างน้อยที่เป็นผู้ก่อการฯ หรือสมาชิกคณะราษฎร ส่วนอีก 37 คน มิใช่ผู้ก่อการฯ หรือสมาชิกคณะราษฎร

3.1 อาจารย์ประวัติศาสตร์, อาจารย์รัฐศาสตร์, อาจารย์กฎหมายรัฐธรรมนูญ ย่อมรู้หรือควรรู้และแจ้งความจริงให้บัณฑิตนักศึกษาทราบแล้วว่า ผู้แทนราษฎรชุดแรกเมื่อ 28 มิถุนายน 2475 ซึ่งมีจำนวน 70 คนนั้น มีเพียง 33 คนซึ่งเป็นส่วนข้างน้อยที่เป็นผู้ก่อการหรือสมาชิกคณะราษฎรคือ

1. พระยาพหลฯ ผู้ช่วยจเรทหารบก สำเร็จวิชาโรงเรียนนายร้อยทหารบกสยามและเยอรมัน สมัยพระเจ้าไกเซอร์ วิลเลียมที่ 2
2. พระยาทรงสุรเดช สำเร็จโรงเรียนนายร้อยทหารบกสยามและเยอรมัน สมัยพระเจ้าไกเซอร์วิลเลียมที่ 2 อาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาทหารโรงเรียนนายร้อยทหารบก
3. พระยาฤทธิอัคเนย์ ผู้บังคับการกรมทหารปืนใหญ่ที่ 1 รักษาพระองค์
4. พระประศาสน์พิทยายุทธ สำเร็จโรงเรียนนายร้อยทหารบกสยามและโรงเรียนทหารบกสวิสฯ นายทหารฝ่ายเสนาธิการ
5. หลวงพิบูลฯ สำเร็จวิชาโรงเรียนนายร้อยทหารบกและโรงเรียนเสนาธิการสยาม และโรงเรียนทหารปืนใหญ่ฝรั่งเศส
6. หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปริทัศน์ พนมยงค์)
7. หลวงสินธุสงครามชัย สำเร็จวิชาโรงเรียนนายเรือสยามและเดนมาร์ก อาจารย์โรงเรียนนายเรือสยาม
8. หลวงนฤเบศร์มานิตย์ อดีตครูโรงเรียนราชวิทยาลัย
9. หลวงศุภชลาศัย สำเร็จโรงเรียนนายเรือและโรงเรียนนายทหารเรือ และนายทหารฝ่ายยุทธการ
10. หลวงธำรงฯ สำเร็จโรงเรียนนายเรือและนายทหารเรือและ เนติบัณฑิต
11. หลวงสุนทรเทพพิสดิน สำเร็จวิชาวิศวกรรมโยธาอังกฤษ
12. หลวงเดชาดิวงษ์ วรรณวิจิตร สำเร็จวิชาวิศวกรรมอังกฤษ
13. หลวงอรรถสารประสิทธิ์ เนติบัณฑิตสยาม
14. หลวงอรรถกิติกำจร เนติบัณฑิตสยาม
15. หลวงชำนาญนิติเกษตร เนติบัณฑิตสยาม
16. หลวงโกวิทอภัยวงศ์ สำเร็จวิชาช่างวิศวกรรมฝรั่งเศส
17. นายตัว ลพานุกรม คุชฎีบัณฑิตวิทยาศาสตร์ สวิสฯ
18. นายประจวบ บุนนาค คุชฎีบัณฑิตวิทยาศาสตร์ สวิสฯ
19. ม.ล. อุดม สนิทวงศ์ สำเร็จวิศวกรรมช่างกล สวิสฯ
20. นายประยูร ภมรมนตรี นายทหารกองหนุน เคยศึกษาโรงเรียนรัฐศาสตร์ ประเทศฝรั่งเศส
21. นายทวี บุญยเกตุ สำเร็จวิชาเกษตร อังกฤษ
22. นายจรูญ สืบแสง สำเร็จวิชาเกษตร ประเทศฟิลิปปินส์

23. นายชุมพ์ ปิณฑานนท์ นักเรียนกฎหมายและนายทะเบียน
หุ้นส่วนบริษัท
24. นายวิลาส โอสตานนท์ สำเร็จวิชาเกษตร ประเทศอังกฤษ
25. นายแนบ พหลโยธิน เนติบัณฑิตอังกฤษ
26. นายดิเรก ชัยนาม เนติบัณฑิตสยาม
27. นายวิเชียร สุวรรณทัต เนติบัณฑิตสยาม
28. นายยล สมานนท์ เนติบัณฑิตสยาม
29. นายสงวน ตูลารักษ์ เนติบัณฑิตสยาม
30. นายชิม วีระไวทยะ เนติบัณฑิตสยาม
31. นายหงวน ทองประเสริฐ เนติบัณฑิตสยาม
32. นายสวัสดิ์ โสทธิทัต สำเร็จวิชาอมสิน ประเทศออสเตรเลีย
33. นายบรรจง ศรีจรูญ ปริญญาตรีมหาวิทยาลัยโคโร

3.2 ผู้แทนราษฎรรุ่นแรก 37 คน ที่มีชื่อผู้ก่อการฯ หรือสมาชิกคณะราษฎร

1. เจ้าพระยาวงศาอนุประพัทธ์ นามเดิม “ม.ร.ว.สะท้าน สนิทวงศ์”
อดีตเสนาธิการทหารบก, อดีตเสนาบดีเกษตรราชการ, และอดีตเสนาบดี
คมนาคม, ซึ่งเป็น “พระอัยกา”(ตา) ของสมเด็จพระบรมราชินีนาถสิริกิติ์
2. เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี นามเดิม “สนั่น เทพหัสดิน”,
สำเร็จครุศาสตร์จากอังกฤษ, อดีตเสนาบดีธรรมการ
3. เจ้าพระยาพิชัยญาติ นามเดิม “ตัน บุนนาค” อดีตอธิบดีศาลฎีกา,
อดีตเสนาบดียุติธรรม
4. พระยาเทพวิฑูรย์ นามเดิม “บุญช่วย วณิกกุล” เนติบัณฑิต
อังกฤษชั้นที่ 1, อธิบดีศาลฎีกา
5. พระยามโนปกรณย์ นามเดิม “ก้อน หุตสิงห์”, เนติบัณฑิต
อังกฤษ, อธิบดีศาลอุทธรณ์
6. พระยามานวราชเสวี นามเดิม “ปลอด ณ สงขลา”, เนติบัณฑิต
อังกฤษ, อธิบดีกรมอัยการ
7. พระยาศรีวิสารวาจา นามเดิม “เทียนเลี้ยง สุนทระกุล”
B.A.,LLB.(Oxford), ปลัดทูตฉลองกระทรวงการต่างประเทศ
8. พระยาไชยยศสมบัติ A.C.A. อังกฤษ, อธิบดีกรม
บัญชีกลาง
9. พระยานิติศาสตร์ไพศาล นามเดิม “วัน จามรมาน” เนติบัณฑิต
สยามและอังกฤษ, อดีตอธิบดีกรมกฤษฎีกากระทรวงมูรธาธร, อธิบดีศาล
อาญา
10. พระยามนธาดุรราช ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์
11. พระยาอินทรวชิต
12. พระยาประเสริฐสงคราม ปลัดทูตฉลองกระทรวง
กลาโหม

“ฉะนั้น จึงไม่ควรที่ท่านผู้ใดจะกล่าวชกแจงให้เข้าใจผิดว่า คณะราษฎรแย่งราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มาเป็นของพวกเขาคณะราษฎร”

3.3 อาจารย์ประวัติศาสตร์, อาจารย์รัฐศาสตร์และอาจารย์กฎหมายรัฐธรรมนูญ จึงทราบแล้วหรือควรทราบจากรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรปี 2475 ครั้งที่ 1 หน้า 7 มีความดังต่อไปนี้

“หัวหน้าคณะราษฎรมอบงานการปกครองให้แก่สภาผู้แทนราษฎร วันที่ 28 มิถุนายน นายพันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา หัวหน้าคณะราษฎรและผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร ได้กล่าวมอบงานการปกครองแผ่นดินที่คณะราษฎรได้ยึดไว้ให้แก่สภาผู้แทนราษฎรในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร”

ขอให้ท่านที่ปรารถนาจะโปรดสังเกตไว้ด้วยว่า

ก. ในบรรดาผู้แทนราษฎร 33 คน ที่เป็นผู้ก่อการฯ หรือสมาชิกคณะราษฎรนั้น ก็มีสมาชิกแห่งราชวงศ์จักรี 3 ท่าน คือ 1. หลวงสุนทรเทพหัสดิน 2. หลวงเดชาดิวงศ์รวาวัฒน์ 3. หม่อมหลวงอุดม สนิทวงศ์ ซึ่งเป็นพระปิตุลา (ลุง) ของสมเด็จพระบรมราชินีนาถสิริกิติ์

ข. ส่วนผู้แทนราษฎรอีก 37 คน ที่มีชื่อผู้ก่อการฯ หรือสมาชิกคณะราษฎรนั้นก็มีสมาชิกที่เป็นราชตระกูลและราชินิกุลแห่งพระราชวงศ์จักรี 5 ท่าน คือ 1. เจ้าพระยาวงศาอนุประพัทธ์ 2. เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี 3. เจ้าพระยาพิชัยญาติ 4. พระยาอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์ 5. หลวงดำรงอิสราอนุวรรต

ฉะนั้น จึงไม่ควรที่ท่านผู้ใดจะกล่าวชกแจงให้เข้าใจผิดว่า คณะราษฎรแย่งชิงราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มาเป็นของพวกเขาคณะราษฎร

13. พระยาปริชาลยยุทธ ผู้บัญชาการกองเรือรบ
14. พระยาปริชานุสาสน์ ผู้บัญชาการวชิราวุธวิทยาลัย
15. พระยายุทธเสนี
16. พระยาอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์ นามเดิม “ม.ร.ว. ประยูร อิศรพงศ์” ผู้ตรวจการกระทรวงมหาดไทย
17. พระยาวิชัยราชสุนทร กรรมการศาลฎีกา
18. พระยาปรีदानฤเบศร์ อดีตที่ปรึกษาากฎหมายกระทรวงวัง
19. พระยาบุรศมดุงกิจ ผู้บังคับการตำรวจนครบาลเหนือ อธิบดีกรมตำรวจ
20. พระยานุমানราชชน นามเดิม “ยง เสถียรโกเศศ”
21. พระยาประมวญวิชาพูล อาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดเบญจม-บพิตร
22. พระประพิณพจนยุทธ
23. พระเรียนวิรัชพากย์ คณบดีบัณฑิตอักษรศาสตร์ ประเทศฝรั่งเศส
24. พระสุธรรมวินิจนัย อดีตผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์
25. หลวงแสงนิติศาสตร์ อาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
26. พระวุฒิศาสตร์เนติญาณ เนติบัณฑิตอังกฤษ, ผู้พิพากษาศาลต่างประเทศ
27. หลวงสินาดโยธารักษ์
28. หลวงคหกรรมบดี สำเร็จวิชารัฐศาสตร์จากปารีส
29. หลวงเดชสหกรณ์ นามเดิม “ม.ล. เดช สนิทวงศ์” เศรษฐศาสตร์คณบดีบัณฑิต สวิสฯ
30. หลวงดำรงอิสราอนุวรรต A.C.A. อังกฤษ
31. หลวงบรรณกรโกวิท เนติบัณฑิต
32. หลวงอภิรมย์โกศากร สำเร็จวิชาการคลังจากอังกฤษ
33. นายมานิต วสุวัต เจ้าของหนังสือพิมพ์ศรีกรุง
34. นายจรูญ ฌ บางช้าง เนติบัณฑิต, ผู้ก่อการ ร.ศ. 130
35. นายเนตร พูนวิวัฒน์ ผู้ก่อการ ร.ศ. 130
36. นายมังกร สามเสน ทนายความ
37. นายชุ่มใช้ คุณตระกูล พ่อค้า